

85
—
4-39

9657

3651

98003

28515-4-2

Խ Ր Ա Տ Տ Ո Ւ

Կ Ա Մ

ՀՐԱՀԱՆԳԻՉ ԲԱՐՈՅԱՎԵՊԲ

Մ Ա Ն Կ Ա Ն Ց Հ Ա Մ Ա Ր

Թարգմանաբար Հաւարեց

ԱԻԵՏԻՍ Թ . ԿԵԶԻԻՐԵԱՆ

ԴԻ ԱԶԱԶԴԻՐԿ Թ . ԿԵԶԻԻՐԵԱՆ ՍԵՐԱՍՏԱՅԻՈՅՆ

Կ . ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Պունճուկճի Խան

1884

11506-57

Ի վաղուց հետե փափարող էի ուսմանց եւ ցան-
կացող ազգային յառաջդիմութեան :

Տարի ու կեսի չափ առաջ , մինչ առանց դա-
սատուի կը պարապէի յ'ուսումն ընգրկեմն լեզ-
ուի , զոր չը յաջողեցայ ձեռք բերել կարի աննը-
պաստ պարագայից պատճառաւ , նոյն լեզուին
ընթերցարանաց մէջ տեսնելով հատուածներ , որք
ճիշդ իրենց նպատակին յարմար այն է մանկա-
կան լեզուաւ գրուած բուեղով ինձ , զայնս ի հաւ
յեղուն օգտակար համարեցի . ոյց վրայ բարդեցի
յետոյ Տիկին Բաբ-Գարբանդիէի գործերէն մէկ
քանի ընտիր կտորներ եւս , եւ անա այսօր իմ հօր
քարգմանած եւ յօրինած երկու առակներ եւս
սոյնին կցելով , կը համարձակիմ ի յոյս տալ :

Կարի պարզ լեզուով աշխատած եմ քարգմանել
զատոնք , փափարելով որ սոյնն ընթերցող իմ փոք-
րիկ հայ եղբայրներն անթերի հասկնալով օգուտ
մը կրնան քաղել անկէ :

Կը յուսամ թէ ընթերցասեր հասարակութիւնը ,
պիտի քաջալերէ զիս իմ այս դոյզն այլ օգտա-
կար ձեռնարկին մէջ , որով ապագային մէջ ա-
ռաւել օգտակար երկ մը հրատարակելու առիթն
ունենամ թերեւս :

Քաջալերն յառաջդիմութեան զսպանակն է ,
հաղձանքներս անսամման են , այլ նիւթական թե
բարոյական կարողութիւնքս կարի սահմանաւոր :

1884 Նոյ. 4/16

Թարգմանիչն

Կ. Պոլիս

ԽՐԱՏՏՈՒ

ԿԱՄ

ՀՐԱՀԱՆԳԻՉ ԲԱՐՈՅԱՎԷՊԻ

ՄԱՆԿԱՆՅՑ ՀԱՄԱՐ

ԱՍ

ԲԱՐԻ ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

Խեղճ հնադդեաւ տղայ մը՝ օր մը դժպ-
րոց դնաց , ուր երեսը լաւ մը լուացեր էր .
մինչ տուն կը դառնար , դրացիները զարմա-
նալով անոր նայեցան և «ի՜րաւ տախկայ Լեւո-
նին կը նմանի , բայց այն պիտի չըլլայ , ըսին .
որովհետեւ խիստ մաքուր է» :

Իւր մայրն ալ նոյն ատեն անոր նայելով
երբ անոր երեսն այնչափ մաքուր ըլլալը տե-
սաւ , խորհեցաւ թէ իւր գէմքը խիստ աղ-
տոտ էր , և խիոյն լուաց զայն :

Քիչ ատեն ետք հայրն ալ իւր աչխա-
տու թենէն տուն դալով , և իւր կինն և որ-

դին այնչափ մաքուր տեսնելով, մտածեց թէ իւր դէմքն աղտոտ էր, և անոնց օրինակին հետեւեցաւ :

Հայրը, մայրն և որդին մաքրուած ըլլալով, մայրն սկսաւ խորհիլ թէ սենեակն աղտոտ կ'երևնար. ուստի անմիջապէս ծնկան վրայ դալով տախտակամածը մաքրեց :

Այն մը որ քովի տունը կը բնակէր, իր դրացիին տան մէջ այսչափ մեծ փոփոխութիւն տեսնելով, խորհեցաւ որ իր դէմքն և իր սենեակը խիստ աղտոտ էին. ուստի ինքն ալ անմիջապէս զանոնք մաքրել սկսաւ :

Այս պատմութիւնը կը ցուցնէ, թէ ինչպէս երկու տուններ և անոր մէջ բնակողները, հնազդեստ դպրոցական տղու մ'երեսին մաքրութեան պարզ օրինակովը մաքուր և հաճելի էին եղեր :

Տղաներն ինչպէս նաև հասակաւոր մարդիկ պէտք է միշտ բարի օրինակ տան : Անկարելի է մեզ կատարելապէս զիտնալ թէ որչափ բարիք յառաջ կը գան այս ճամբով, ոչ ալ կարող եմք բացատրել, թէ որչափ չարիքներ կը հետեւին չար օրինակէ մը :

Թեամբն և ճարտարութեամբը կար կը կարէր :

Բայց հակառակ ասոր, անոնք իրենց ամեն պէտքերուն բաւելու չափ ստակ չէին չահեր. և շատ անգամ խեղճ մայրն ինքդինք զրկելով իւր աղջկան պէտք եղածը կը տար :

Մայրն և աղջիկն ի բոլոր սրտէ զիրար կը սիրէին և սրտակից մտերմութեամբ իրարու յարած էին : Աղջիկն իւր մայրը միւխթարելու համար բարի վարք ունենալու կ'աշխատէր, իսկ մայրն իւր աղջիկը կրթելու և զբօսցունելու համար իւր բոլոր ջանքն 'ի գործ կը դնէր :

Երկուքն ալ շատ կը սիրէին ծաղիկները բայց որովհետեւ պարտեզ չ'ունէին, պատաշաբոյսի (1) (volubilis) հունտեր ցաններ էին փոքրիկ փայտէ սրնտուկի մը մէջ, որ արևուն կողմը գտնուող պատուհանի մը մէջ դրուած էր :

Երբ պատաշաբոյսերը ծլիլ սկսան, այն օրը մեծ տօնի օր մ' եղաւ. մեծ խնամք կը տանէին անոր. կը ջրէին, կը լուային զանի և մէկդի կ'ընէին այն միջատները, որք կըրնային մլասել այս սիրեցեալ փոքրիկ տունկերուն :

Բայց միայն մեծնալը բաւական չէր,

(1) Պատաղճի տեսակ մը, որ զանգակի ձևով ծաղիկներ կը բանայ :

արդիւնք ալ յառաջ բերելու էին. և պատա-
ղարոյսերն իրենց սրտի ձևով կտրատուած տե-
րեաներուն մէջտեղ բազմաթիւ կոճակներ յա-
ռաջ բերին :

Առջի բերան այս կոճակները սնդուած
փոքրիկ գնտակներու կը նմանէին . բայց ա-
նոնք ամէն օր իրենց տեսութեան եկող ա-
րեգական ճառագայթից շնորհիւ երթալով
տճեցան. և առաւօտ մը պատուհանը բանա-
լու ատեննին , մայրիկն և փոքրիկ աղջիկն ի-
րենց պատաղարոյսը ծաղիկներով ծածկուած
գտան :

Աքանջի ծաղիկներ էին անոնք, դան-
գակներու ձևով և ամէն գոյններով : Որը ճեր-
մակ էր , որը վարդի , որը շեփորուկի գունով ,
որը բաց , որն ալ կուշտ կապոյտ : Եւ այս
ծաղիկները պատող կերպանն այնչափ նուրբ
էր , այնչափ կախուղ մաղերով ծածկուած ,
և իր գոյներն այնչափ շատ էին , այնչափ ա-
նուշ , այնչափ հաճելի կերպիւ իրար խառ-
նուած , որ զայս տեսնելով երկու պարտիզ-
պանուհիներն ուրախութեամբ լեցուած՝ իրա-
րու վիզ փաթթուեցան և եռամդագին զի-
րար գրկեցին ,

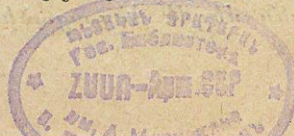
Իրենց խօսքերն էին : « Ա՛հ, ո՛հ , սա ծա-

ղիկը նայէ , հապա սա , հապա նա , տեսներ
ամենէն գեղեցիկը որս պիտի գտնեմք . » և
ուրիշ ասոր նման խօսքեր :

Արեւը բոլոր այս ծաղկանց կոկոնները
բացուեցուցեր էր , և անոնց վրայ կը շողշո-
ղէր , որպէս թէ իւր գործը դգուելէ հաճոյք
զգայ : Եւ պատաղարոյսերն իրենք ալ իրենց
դիւրաթեք ցօղուններուն վրայ շնորհալից
կերպով կը դառնային , արեւուն ճառագայթ-
ները փնտռելու և որպէս թէ անոնց չը-
նորհակալ լինելու համար :

Ամբողջ օրը շարունակ հիացման մէջ ան-
ցուցին . մայրիկն և աղջիկն իրենց ծաղիկ-
ներուն վրայ խօսելէ չէին դադրեր : Երբեմն
երբեմն աչքերնին կարին վրայէն դէպի պա-
տաղարոյսերը կը վերցնէին : Եւ որք մայրիկն
և աղջիկն իրարու կը նայէին ծիծաղ երեսով
մը՝ որ իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնէր :

Բայց այս երջանիկ օրն ալ ուրիշ օրե-
րուն պէս պիտի լմնար : Իրիկունն եկաւ և
փոքրիկ աղջիկը տեսաւ , որ պատաղարոյսն
բոլոր ծաղիկներն , որոնք առաւօտէն ի վեր
այնչափ զուարթութեամբ բացուած էին , մէկ-
մէկու ետեւէ տխրութեամբ նորէն կը դոց-
ուէին :

Մանկիկն ապշած երկինքը նայեցաւ , ա-
րեւը փնտռեց , բայց ո՛ր է արեւ . աներեւ-
ւոյթ եղեր էր այն :

«Ո՛հ , մայրիկ , գոչեց նա , ալ արեւ չի-
կայ , և ահա ծաղիկները կը կորսուին : Ո՛հ ,
մեր աղուորիկ ծաղիկները , խեղճուկ ծաղիկ-
ները : Արեւ մարեցաւ և մեր ծաղիկները
մեռան :

— Վստահ եղիր զաւակս , ըսաւ իրեն
իւր մայրը . արեւ չ'է մարած , և մեր ծաղիկ-
ներն ալ չ'են մեռած : Արեւն այս վայրկենիս
ուրիշ աշխարհներու մէջ ուրիշ ծաղիկներ կը
բանայ , և մերիններն ալ անոր դառնալուն
սպասելով կը քնանան . վաղն առաւօտ արեւը
նորէն պիտի երևնայ և մենք նորէն ծաղիկնե-
րուն բացուիլը պիտի տեսնեմք :

Եւ ստուգիւ հետեւեալ օրն արեւը նորէն
երեցաւ , և առջի օրուընէն աւելի գեղեցիկ
և աւելի բազմաթիւ ծաղիկներ բացուեցան :

Այն ատեն մանկիկը միթաքուեցաւ .
մայրիկը զանիկայ իւր ծունկերուն վրայ ա-
ռաւ և դգուելով այսպէս ըսաւ :

«Աղջիկս , կը տեսնե՞ս այդ արեւը , անի-
կայ բարի Աստուծոյ տեսանելի պատկերն է .
քիչ մը ատեն մեզմէ հեռացածի պէս կերեւ-

պատկերն էր Արեւի

նայ , բայց միշտ ետ կը գայ և երբէք զմեզ չը
թողուր : Եւ ինչպէս որ ստոյգ է թէ արեւը ,
գիշերէն ետք նորէն ցերեկ պիտի բերէ , նոյն-
պէս ստոյգ է թէ Աստուած ալ աշխատու-
թենէն ետք մեզի վարձք պիտի տայ :

Աշխատինք ուրեմն փոքրիկ աղջիկս , աշ-
խատիմք . համբերութեամբ կրեմք մեր վիշ-
տերն և յուսամք Աստուծոյ , ինչպէս ծա-
ղիկներն արեւուն կը յուսան . որովհետեւ մեր
երջանիկութեան յոյսերէն գէթ այս մէկը կայ
որ անտարակուսելի է , և երբէք պիտի չը
խաբուի :

Ե

ԵՐԵՔ ԵՂԻԱՅՐԱՅՐԸ

Չմեռուան ցուրտ ատեններն էր , մինչ
վտակներուն ջուրերը կը սառնին , մինչ ծա-
ռերուն վրայ այլ ևս տերեւ չը մնար , և մինչ
այլևս թռչնոց երգերը չ'են լսուիր դաշտե-
րուն մէջ :

Երկիրը բոլորովին ծածկուած էր , և
որչափ հեռուներն արձակէր մարդ իւր նայ-
ուածք , ուրիշ բան չ'էր տեսներ , բայց եթէ

բոլորովին ճերմկած դաշտը , եղեամներով ծածկուած բլուրներն և ծառերը , որք ալեւոր ծերի մը կը նմանէին :

Գիւղին բոլոր տնակներուն վրայէն վառարանին ծուխերուն բարձրանալը կը տեսնուէր . որովհետեւ բոլոր գիւղացիք կրակին բոլորտիքը շարուած՝ իրենց սառած մատները կը տաքցնէին , և պատուհաններէն տխուր և ամայացեալ դաշտը կը դիտէին :

Միքայէլ և Կատարինէ խեղճ ընտանիք մը կը կազմէին , որոնք ձմեռուան սաստկուած ենէն խիստ կը տանջուէին քանզի աղքատ էին . տնակն աղէկ պատասպարուած չ'էր , և հովը դուռներուն և պատուհաններուն ճեղքուածքներէն ներս կը փչէր և իրենց մարմնրոյ կրակը նորէն վառելու բուսական փայտ չ'ունէին :

Իրենց շուրջը կը նստէին երեք փոքրիկ տղաքներ , զորս խանդաղատանօք կը սիրէին . անդրանիկը Պարեգին՝ տասը տարեկան , Վահան ութ տարեկան , և Պարոյր վեց տարեկան :

Այսու ամենայնիւ այս փոքրիկ տղեկները կը տեսնէին որ իրենց հայրիկն և մայրիկը ցուրտին սաստկուած ենէն կը նեղուէին : Ուստի

ըսին իրարու . « Եկէք անտառն երթամք , դեռ տինն ինկած ճիւղերը ժողվեմք և տուն բերենք » :

Ուստի մեկնեցան իրենց ոտքով կոխտելով ձիւնը որ ճամբան լեցուցեր էր , և ազարակին շաւիղները գոցեր : Եւ ահա մէկէն իրենց տնակն աչքերնէն կորուսին . և հովին՝ ծառերուն գազաթններէն թափած ճիւղերը ժողվելով , անտառին մանուածապատ շաւիղներուն մէջ խորասուզուեցան :

Բայց երեք եղբայրներն այսպէս զբաղած լինելով , գիշերուան մօտենալը չ'էին նշմարեր : Եւ մինչ իրենց խրճիթէն հեռու , խիստ հեռու կը գտնուէին , արեւուն մարը մըտնելը տեսան , և խրճիթին դռնախին ալ արդէն անկարելի էր : Այն ատեն բեռները շաղկել և գիւղը դռնախու համար ճամբայ ելնել փութացան :

Բայց ճամբան դժուարին էր . ձիւնը ճամբուն հետքերը գոցեր էր , և իրենց ոտքերուն կպչելով փայտեայ մուճակնին այնչափ կը ծանրացունէր , այնչափ , որ քիչ մը ժամանակ ետք յոգնութենէն ուժաթափ , փոքրիկ Պարոյրն այլ եւս չը կրցաւ քալել :

Ի՞նչ ընելու էին այս ծայրագոյն անձկու-

թեան մէջ . իրենք մինակ էին, անտառը խոր էր և ամայի . բնաւ և ոչ մէկ կողմ մը չէին նըշմարեր լոյս մը , որ մերձակայ բնակարան մը կենալն իրենց իմացնէր . եթէ պոռալ ուղէին , այս տխուր ամայութեան մէջ կը թնդար իրենց ձայնը , զոր խաշոր ծառերուն արձագանգներն իրենց կը դարձնէին :

Անդրանիկը , քիչ մը ժամանակ Պարոյրն իւր կռնակն առնելու փորձ մ'ըրաւ . բայց բեռը խիստ ծանր էր , կանգ առնել հարկ եղաւ . և երեքը մէկէն սկսան լալ :

Յուրաք խիստ սատտիկ էր , կծու հով մ'անոնց երեսներուն կը փչէր , և իրենց արտասուքն իրենց այտերուն վրայէն վաղած ատեն կը սառէին . իրենց ձեռքերը ցուրտէն թըմբեր էին , և իրենց ստքերն ալ չէին կրնար շարժիլ :

Այն ատեն երեքն ալ իրար փաթտուեցան . անդրանիկը Պարեգին , տեսնելով որ իւր կրտսեր եղբայրը փոքրիկ Պարոյրը բոլորովին մտեր և սառ էր կտրեր , զանիկայ իւր կուրծքին վրայ սեղմելով տաքցնել ջանաց :

Բայց իր սոյն նպատակին հասնիլ չը կըրնալը տեսնելով , բնաւ չը վարանեցաւ . հանեց իւր հանդերձն և ինքզինք ցրտաշունչ հովին

և բուքերուն տակ դնելով , անով խեղճ տըղեկը ծածկեց . կը լար , բայց մանաւանդ իր եղբայրներուն համար կը լար , և զանոնք քաջալերել կը ջանար :

Բայց խոճթին մէջ եզոզները խեղճ տղայոց ետ չը դառնայը տեսնելով , մեծ անձկութեան մէջ կ'ինկնէին . երբեմն երբեմն հայրն և մայրը դրան սեմոց փերայ կ'ինէին , իրենց աչքին տեսնել կրցածին չափ հեռուները կը դիտէին , բայց բան մը չէին տեսներ :

Շատ անգամ « Պա'րոյր , Պա'րեգին , Վա'հան » կը պոռային . բայց բնաւ ձայն մ'իրենց չէր պատասխաներ , և ուրիշ բան չէին լսել , բայց եթէ քանի մը շանց հալիւնը , որը միայն դաշտին լուսթիւնը կը խանգարէին :

Փիշերը կը յառաջէր , ուստի անձկութեամբ դուրս ելան . քանի մ'ուրիշ գիւղացիներ ջահեր առած , աղաքները փնտռելու համար անոնց ընկերացան :

Փառն խեղճ աղաքները : Քթութիւն աղդող տեսարան մ'էր այս , ցուրտէն ընդարմացեր և կարծես թէ մեռեր էին : Աը տեսնէին թէ ինչպէս Պարեգին իւր հանդերձն հանելով , անով իւր փոքրիկ եղբայրը ծած-

կեր էր . ապա զանհիկայ չը կրնալով ուժաբե-
րել , իւր եղբայրական գործովանօք , անոր՝
հովին ու ձիւնին դէմ պատասպարան մ'ըլլա-
լու համար խեղճ աղեկին մարմնոյն վրայ պառ-
կեր էր :

Ամէն ոք այս անձնուիրութեան վրայ ըս-
քանչացաւ . մարդիկ փոքրիկ աղաքներն ի-
րենց բազկաց մէջ առին , և խրճիթը բերին .
մեծ կրակ մը վառեցին , և աղայքն խսկոյն
ուշաբերեցան : Հարկ չէ ըսել թէ որչափ ու-
րախութեամբ զիրար գրկեցին և իրենց ծը-
նօղաց գիրկը նետուեցան :

Ը

ԼՈՅՍԸ

Ատենով գիւղ մը կար :

Այս գիւղին մէջ պարկեշտ , աշխատասէր
և խիստ բարեպաշտ գիւղացիներ կը բնակե-
ին :

Օ , մը ծննդեան ճրագալոյցն էր . այն գե-
ղեցիկ և յանկուցիչ աօնին , յորում կը տօն-
ուի ծննդեան տարեդարձը մեր Փրկչին , որ
փոքրիկ Յիսուս մանկան կերպարանքով , իւր
մօր , սուրբ և քաղցրիկ Այս Մարիամին բաղ-

կաց մէջ պառկած , շատ ժամանակ առաջ ,
գմարդիկ փրկելու համար յաշխարհ եկաւ :

Մէկ խօսքով , կէս գիշերուան պատարա-
գի օրն էր :

Գիւղին գիւղապետն իւր փոքրիկ աղաք-
ներուն խոստացեր էր , որ ղերենք իրենց մայ-
րիկին հետ պատարագի տանի : Բայց այն-
չափ գիւրին գործ մը չ'էր այս . վասն զի ե-
կեղեցին քաղաքին մէջ՝ գիւղէն երեք քա-
ռորդ մըն հեռու կը գտնուէր . և աղայոց
փոքրիկ սրունքներով երեք քառորդ ժամ
պէտք էր հոն հասնելու համար : Բայց ու-
րախ և ուժեղ աղայոց համար , այս ճամբու-
ղութիւնն աւելի հաճոյք մ'էր :

Ինչպէս գիտէք , փոքրիկ բարեկամներս ,
ծնունդը յունվարի 6ին այսինքն ամենէն ցուրտ
եղանակին կը հանդիպի : Այս եղանակին ,
օրերը կարճ են և գիշերները երկայն : Հով
կը փչէ , ցուրտ կ'ըլլայ , անձրեւ կը գայ ,
ձիւն կը գայ : Ամենէն քաղցրիկ տօնը , որ-
պէս թէ մխիթարութեան համար տարւոյն ա-
մենէն տխուր եղանակին կը հանդիպի :

Պ. Գիւղապետին աղայոց համար իրիկունը
խիստ երկայն եղաւ :

Ամեն օր աղաքներն իրիկունն ժամը եր-

կուրին կը պառկէին, բայց սոյն օրը բոլորովին չը պառկեցան. օրինակի համար, մինչև մեկնելու ժամանակին Տիրան իւր աթոռին վրայ քիչ մը քնացաւ, և Շուշան ալ գլուխն իւր մօր ծնդաց վրայ դրած, միափ մ'առաւ :

Բայց ժամը հինգին միջոցները զանգակներուն ձայնը հնչեց գիշերուան մէջ. և արթնցուց մեր փոքրիկ տղաքները, որք խիստ ուրախացան զայս խելով :

« Եկէ՛ք, կ'ըսէին կարծես զանգակները, եկէ՛ք, փոքրիկ քրիստոնեայներ. շուտով պիտի հասնի ժամն, յորում փոքրիկ մանկիկին Յիսուս, ձեր Աստուած եղբայրը, ձեր փրկիչը կուծեման համար ծնաւ. Նա ձեզի կը դայ, դուք ալ իրեն եկէք :

« Գիշերը մթին է, խրճիթներուն մէջ ցուրտ կ'ընէ, բայց դուք լոյս ալ ունիք, կրակ ալ. Յիսուս մանուկը, ձեր Աստուած եղբայրը, ոչ կրակ ունէր, ոչ բոց, [եկէ՛ք, եկէ՛ք :

« Հովը կը փչէ ու կը մռնչէ դրանց առջև. ցուրտը ճամբայները կը սառեցնէ. բայց դուք լաւ պատասպարուած մուճակներ ունիք, լաւ տաքցնող հանդերձներ, և մանկիկն Յիսուս, ձեր Աստուած եղբայրը, մերկ

էր, ցուրտ յարդերու վրայ, ախոռի մը մէջ ուր ամէն կողմէ հովերը կը փչէին : Եկէ՛ք, Քրիստոնեայներ, ապերախտ մի ըլլաք. եկէ՛ք, եկէ՛ք, եկէ՛ք : »

Եւ զանգակներն ասիկայ ըսելով, իրենց ձայները կը բարձրացնէին, և զայնս քնացած գիւղին կարելի եղածին չափ հեռուները կ'արձակէին :

« Երթա՛նք, գոչեցին տղաքները. գիշերուան պատարագն է որ կը հնչէ : » Զայս ըսելով, անմիջապէս ամէնն ալ իրենց վերարկուները հագան, ձեռնոցներն ձեռքերնին անցուցին, գլխարկն զրին, և ահա հայրիկը, մայրիկն և տղաքները Եկեղեցւոյն ճամբան բռնեցին :

Գիշերը մութ էր, այնչափ մութ որ իրենց առջև իսկ չէին տեսներ. բարեբախտաբար փոքրիկ ընտանիքն այս ճամբան աղէկ կը ճանչար :

Այսու ամենայնիւ գիւրին բան չ'էր այս խորին մթութեան մէջ քալել : Ամբողջ դաշտին երկայնութիւնը փոքրիկ շաւիղներէ անցնելու էր, մացառներու քովէ երթալու էր, որոց մտրենները զեմքերուդ կը զարնուէին. կամ քալելու էր զառիվայր որմեղ-

երեւէ , որոց վերայէն շատ անգամ ոտքը կը սահէր : Երբեմն ջրալից փոսի մը վրայ դուռած գէշ տախտակի մը վրայէն քալելով անցնելու էր , երբեմն ալ ցանկի մը վրայէն ոտն առ ոտն անցնելու կամ խոշոր դուռ մը բանալու էր . և այս ամենը պէտք էր կատարել խորխափելով և իրարու զարնուելով : Ինչպէս կը տեսնէք , շատ հաճելի բան մը չէր այս :

Ամենէն առաջ Եուշան զգաց զայս . լուռ ու մունջ կեցաւ . իւր մօրը մօտեցաւ և անոր ձեռքէն բռնեց : Մթութեան մէջ քայլելու սովորած չէր . ուր ըլլալը հազիւ կը գիտնար . ի զուր խոշոր խոշոր կը բանար աչքերը , գիշերը միայն կը տեսնէր . ձայները կը լսէր , բայց չէր կրնար անձերը որոշել : Եունը որ անոնց կը հետեւէր , յաղթանդամ Գողիաթը , հաշելով անոր քովէն կ'անցնէր ու կը դառնար և այս բանը զինքը կը դողացնէր . վերջապէս բու մը , որ հին կաղնիի մը մէջ բոյն դրեր էր , յանկարծ տգեղ ազդակի մը արձակելով թռաւ , և Եուշան բոլորովին նեղուած՝ իւր մօրը պլլուեցաւ :

« Ես բնաւ չեմ սիրեր մուլթն , ըսաւ իւր եղբոր Տիրանին . մարդ ոչ իւր ինչ բնելը գիտէ ,

ոչ ուր երթալը . ոչ իւր հայրիկը կը ճանչէ , ոչ իւր մայրիկը : Ձե՞՞հասկնար թէ ի՞նչպէս Գողիաթ որպէս թէ կէս օր ըլլար , ուրախ զուարթ կը վազէ ու կը ցատկէ :

— Եուները գիշերը կը ծաղրեն : Պատասխանեց Տիրան :

— Ինչո՞ւ համար գիշերը կը ծաղրեն , հարցուց Եուշան :

— Ինչո՞ւ համար , տէ՛ր ողորմեա , պատասխանեց Տիրան , ինչո՞ւ . . . վասն զի շուն են : »

Մայրիկը լուռ կը կենար , բայց մօտիկ կ'ընէր երկու տղոց ըսածները :

Սոյն միջոցին ազարակի մ'առջեւէն կ'անցնէին . ազարակապանն և իւր սպասաւորը գիշերուան պատարագին կ'երթային , և անոնցմէ մին ուետնալահ մը բռնած էր :

Այս ջահը մեծ բոց մը կ'արձակէր , որ կարմրագոյն էր , և բոլորովին ծխաշունչ . բայց թէ և խիստ մեծ ծուխ կը հանէր , այսու առանայնիւ այս բոցը քիչ մը կը լուսաւորէր ճամբան . և Եուշան մուլթէն ազատելուն վերայ ուրախացած , գոչեց . « սհ , սրճափ աշէկ բան է լոյսը : »

Գողիաթ այդ լոյսը չը նշմարեց անդամ .

և շարունակեց թափառիլ հոս հոն անխտիր , ջահին լուսոյն և խրամներուն ստուերաց մէջ :

Եւ զանգակները միշտ կը հնչէին , և քիչ քիչ եկեղեցւոյն կը մտնենային , ուր հասան վերջապէս :

Պատուհանին փոքրիկ շեղանկին ապակիներուն մէջէն , ներսի պարծառութիւնը նըշմարեցին դուրսէն : Բայց երբ եկեղեցին մտան , տղաքներն իրենց ուրախութենէն խելքերնին թռուցին : Հարիւրաւոր մեղրամամբեր և ճարպամամբեր աւագ խորանն և դասերը կը լուսաւորէին . և եկեղեցւոյն մէջ տեղն երկու կարգ կանթեղակիր ջահեր , շրացուցիչ պայծառութիւն մը սփռէին չորս դին :

Այս պայծառութիւնն այնչափ աննման էր ռեանաճրագին , որչափ ռեանաճրագն աննման էր խոր գիշերոյն :

« Ո՛հ , ի՛նչ գեղեցիկ է , ի՛նչ գեղեցիկ բան է լոյսը , կրկնեցին ցած ձայնով եղբայրն և քոյրը , ո՛րչափ կը փայլի ամէն բան . կարծես թէ ամենաստորին զարդերն անգամ աղամանդէ և ոսկիէ են :

— Եւ ամենէն զարմանալին սա է որ , յաբեց Տիրան , մի և նոյն ժամանակ ինչ որ գեղեցիկ է աւելի գեղեցիկ կ'երեւնայ , և ինչ

որ տգեղ է կը կորսուի , կամ նուազ տգեղ կ'երեւնայ : Նայէ մէկ մը , Շուշան , սա հին անզարդ ատաղձներուն , սա խորատւբորտ պատերուն , սա նորոգուած սուրբի արձանին . այլ եւս անոնց տգեղութիւնները չ'են երեւնար . անոնք եկեղեցւոյն շքեղ լուսաւորութեան մէջ կ'աներևութանան : »

Եւ մինչդեռ կը սքանչանային և կ'աղօթէին , Պողիթ շուրջ գնացեր պահարանը պառկեր էր , ուր ժամերգութեան ամբողջ տեւողութեան միջոցին լաւ քուն մը քաշեց :

Բայց մայրիկը , որ նա ալ կը սքանչանար և կ'աղօթէր , միշտ մտիկ կ'ընէր իւր երկու աղայոց ըսածները :

Վերջապէս արարողութիւններէն , գեղեցիկ շարականներէն ետք , պատարագը լմնացաւ և մոմերը մարեցան : Այն ատեն Շուշան և Տիրան իրենց տուն դառնալուն վրայ մտածեցին և իրարու ըսին :

« Ճամբան տակաւին մութ է , և մեք այս գեղեցիկ լոյսը տեսնելնէս ետք , մեզի առաջ նորդելու համար ռեանաջահ մ'անգամ պիտի չ'ունենամք : »

Բայց ո՛րչափ մեծ եղաւ իրենց զարմանքը , երբ եկեղեցիէն ելնելու ատեննին դաշտը

պայծառագէս լուսաւորուած գոտան : Գիշերուան պատարագի միջոցին , լուսինն և բազմաթիւ աստղեր հարկդոնին վրայ բարձրացեր էին , և անոնց լոյսը երկիրը կ'ողողէր :

Տղաքներն երկնից վրայ այսպիսի գեղեցիկ Յունկարի գիշեր մը չէին տեսեր . մեծ աստղեր , և աւելի մեծ երեւցող մոլորակներ , արեւներու պէս կը փայլէին ու կը շողշողէին . Ծիր կաթինը , կամ Յարդգողի հերտաքը (1) երկնից մէկ կողմէն մինչեւ միւս կողմը կը տարածուէր , աստղերու գետի մը պէս : Եւ Լուսինն որուն բիծերը դինքը երկրէս մարդու գէմքի մը կը նմանցնեն , լուսինն յամբարայլ կը յառաջէր օդոյն մէջ , ուր ամպ մ'անգամ չ'էր ծփեր :

Աստղերուն սոյն լուսաւորութիւնն այնչափ գերազանց էր եկեղեցւոյն ձէթի և մեղրամոմի լոյսէն , որչափ գերազանց չ'էր ձէթի և մեղրամոմի լոյսը ռեանաճրագի լոյսէն ,

Այս անգամ ճանքան կարճ թուեցաւ տըղոց . որք հիացած , ապշած կը քայլէին , գլուխ-

(1)Ըստ Հայկական դիցարանութեան , Վահագն Բարձրամ Ասորոյ յորդերը գողցաւ . եւ իր եղանց տալու համար երկիրը տարած ատեն համբան թափեցան : Ասկէց յաւաջ եկաւ յարդգողի հետքը :
Ծ. Թ.

նին վերցուցած դէպի երկինք , որմէ իրենց նայուածքը չ'էին կրնար դատել . մինչդեռ Գողիաթ անոնց կը հետեւէր գլխիկոր , կիսաքուն վիճակի մէջ , իւր բոյնին վրայ մնայն խորհելով :

Վերջապէս տուն հասան , փոքրիկ գիշերընթրակ մ'ըրին , և ետքն ամէնն ալ պառկեցան :

Տղաքներն ինչպէս կը գուշակէր , շուտով մը քնացան . իրենց քնացած միջոցին ուրիշ բան չ'երազեցին , բայց եթէ մութ գիշերը , կէս գիշերուան պատարագը , և աստեղազարդ երկինքը : Եւ այնչափ երազեցին , որ ցորեկուան ժամը հինգին զանոնք արթնցնել հարկ եղաւ :

Ամենագեղեցիկ օր մը կը յաջորդէր ամենագեղեցիկ գիշերուան . արեւն իւր բոլոր պայծառութեամբը կը շողողէր , և տղաքներն իրենց ձեռքերն իրենց աչաց վրայ դնել ստիպուեցան : Ո՛հ , ցորեկուան այս լոյսը ո՛րչափ տարբեր կերպով գեղեցիկ էր գիշերուան լոյսէն : Տղաքները շատոնցուրնէի վեր կը ճանչնային արեւը . բայց մթութիւնը ճանչնալնէն ի վեր այնչափ գեղեցիկ կը գտնէին զայն , որ իրենց այնպէս կ'երեւէր թէ

առաջին անգամ կը տեսնէին : Դուշան գնաց պատուհանը բացաւ . առաջին տեսած բանը Պողիաթն եղաւ , որ բակը գեղեցիկ արեւուն ճառագայթից տակ պառկած ոսկոր մը կը կրծէր . . . :

« Ա՛հ , այս շունը դիւ անհամբեր կ'ընէ , բտաւ իւր մօր : Նայէ՛ , բան մ'ալ իրեն ազդեցութիւն չ'ըներ . մութ , լոյս , արեւ , ամէնն ալ իրեն անտարբեր են :

— Արովհետեւ , բտաւ մայրը , Պողիաթ շուն մ'է և ոչ մարդ մը :

— Այսու ամենայնիւ , բտաւ Դուշան , աշխիւս ալ աչքեր ունի տեսնելու համար :

— Դունք տեսնելու համար աչքեր ունի , պատասխանեց մայրիկը , բայց հոգի չ'ունի դայն հասկնալու համար :

— Ո՛հ , կրկնեցին Տիրան և Դուշան միասին , մեք իրտա աղէկ հասկցանք այս գիշեր , և աւելի աղէկ կը հասկնանք այս վայրկենիս , թէ լոյսը երկինքէն կը գայ , թէ Աստուծոյ է այն , և թէ Աստուած է որ իւր բարութեամբ մեզի կը զրկէ դայն , զմեզ այն սոսկալի մութէն ազատելու համար :

— Աղէկ ըսիք , զաւակներս , կրկնեց մայրիկը . ամէն լոյս Աստուծմէ կը գայ , էարեւ

աւն լոյսն ալ , մտայ և հոգւոյ լոյսն ալ :

« Սորկեցէ՛ք ուրեմն , իմ սիրելի զաւակներս , կըթուփիւն առէք . լուսաւորուեցէք մտայ և սրտի լուսով , այն պատուական լուսով , որ ինչպէս կ'ըսէր Տիրան , զեղեցիկ բանն առէլ զեղեցիկ , և դժեղն ալ նսաղ դժեղ երեցնելով , մարդուն սիրտը զԱստուած պաշտելու և մարդոց վրայ զթալու զգայմամբ կը ընուն : Տա՛ն երկինք , որ ձեր բանականութիւնն ընդարձակուի այս գիշերուան լուսոյն նման , որ առաջ պարզ ռետնաջա՛հ մ'էր , ետքը կանթութեղներ և մոմեր , ետքը աստեղազարդ երկին , և վերջապէս շողշողուն արեւ մ'եղաւ :

« Կըթուիլը զաւակներս , մօտենալ է Աստուծոյ , որ լոյսն , այսինքն ճշմարտութիւնն է . մինչդեռ տգէտ մնալը , մնալ է այն սոփայի ծրարեան մէջ , յորում ինչպէս կ'ըսէր Դուշան , մարդ ալ էւր ինչքեւ զեղէ , ոչ ուր երբեք . և որոնք ծէջ մարդ ոչ էւր հայրը կը ճանչնայ ոչ էւր մայրը :

« Ո՛հ , Աստուած պահէ զձեզ զաւակներս , զձեզ և բոլոր մարդիկները , Պողիաթին մեր բարի շունին նմանելէ , որ իւր կեանքը լուսոյ և մթութեան մէջ կ'անցունէ անտարբեր կերպով :

Թ

ԹՐԹՈՒՐՆԵՐԸ

Ատենով Սանդուխտ անուն փոքրիկ աղջիկ մը կար :

Ամէն հինգշաբթի կ'երթար իւր մեծ մօրը քով կ'անցունէր . և որովհետեւ դեղեցիկ և մեծ պարտէզ մը կար հոն , փոքրիկ աղջիկը կը վազէր , կը ցատկէր , և դեղեցիկ պարտէզին անուշաբոյր օդը լեցուն թռքով կը ծծէր :

Բնաւ բանի մը մլնաս չ'էր հասցներ . մինչև այն աստիճան , որ բան մը չ'էին արգիլած իրեն : Օր մը փոքրիկ դեղձի ծառի մը վրայ հասուն դեղձ մը տեսաւ . այս դեղձը ճերմակ էր , վարդագոյն , մանիշակագոյն , թաւշաման և սքանչելի կ'երեւնար : Սանդուխտ անմիջապէս իւր մեծ մայրը միտք բերաւ . և այս դեղեցիկ պտուղն անոր տանիլ բաղձալով , ձեռքն երկնցուց և փրցուց զայն : Բայց այս դեղձին տակ իւր փոքրիկ մատնէնքը կակուղ բանի մը դալեցան . դիտեց , և աղաղակ մ'արձակելով նետեց դեղձն և կըրցածին չափ արագութեամբ փախաւ :

Այս կակուղ բանը . . . թրթուր մ'էր :

Ծեր պարտիզպանն որ անկէց քանի մը քայլ անդին էր , և ելակի ածուին մէջ դըտնուող դէշ խոտերը կը փրցունէր , անմիջապէս դէպ ի աղջկան կողմը վազեց և անձկութեամբ հարցուց անոր թէ ի՞նչ պատահեր էր :

Սանդուխտ , որ իւր յուզմանէն դեղներ էր , պատասխանելու տեղ , իւր մատովն աւազին վրայ ինկած դեղձը ցուցուց , որուն վրայէն տակաւին չ'էր ղատուեր թրթուրը :

« Ի՞նչ ըսաւ պարտիզպանը խնդալով . այս խեղճ թրթուրն էր որ այդպէս պոռալ տըռաւ քեզ . բայց աղջիկս , ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այսպիսի անմեղ արարած մը քեզ այսչափ վախ կ'ազդէ :

— Ո՛հ , խի՛տ տղեղ է , ըսաւ Սանդուխտ նողկանաց չարժումով մը :

— Կը սխալիս , ըսաւ պարտիզպանը , ընդհակառակն անոնցմէ ոմանք շատ դեղեցիկ են , և այս ալ այնչափ տղեղ չ'է : Նայէ՛ , աւելցուց նա , փոքրիկ աղջիկը դէպի դեղձին քով մօտեցնելով , և պտուղն ու միջատը մէկտեղ իւր ձեռքն առնելով . նայէ՛ , սիրունիկս , նայէ՛ , ո՛րչափ դեղեցիկ կերպով

հազուաժ Է այս թրթուրը : Կարծես թէ դե-
ղեցիկ ժապաւեններով զարդարուած թուխ
թաւշեայ հանդերձ մը , և մարդարտեայ կըր-
կին պսակներ ունի . ստուգիւ միայն բարի
Աստուածը կարող է այսպիսի գեղեցիկ բա-
ներն առատութեամբ տալ :

— Այո՛ . . . ստոյգ է . բաւ Սանդուխտ
դուին առաջ բերելով , բայց իւր մարմինն ետ
ետ տանելով , և իւր ձեռքերն ալ ետին պա-
հելով :

Նոքր պարտիզպանին ներկայութենէն , և
քիչ մ'ալ իւր քրած խորհրդածութենէն խը-
րատուած , հետաքրքրութեամբ քննել սկսաւ
թրթուրն , որ իւր քայլելու սովորական կեր-
պովը , գեղձին բոլորափքը կը շրջէր :

« Ո՛հ , իմ բարի Կարապետ պապս (մեծ
հայր) , բաւ Սանդուխտ . հիմայ մամիկիս
գեղձը պիտի ուտէ :

— Ո՛չ . աղջիկս , թրթուրները պտուղ
չեն ուտեր , այլ տերեւները , կօկոնները ,
ծաղիկները կ'ուտեն , և շատ անգամ՝ ծառն
իր պտուղներով մէկտեղ կը փռասեն :

— Այլ տեսնե՞ս Կարապետ պապ , թէ այս
միջատները չար են եղեր :

— Ո՛չ . դաւախ . չար ըլլալը չարութիւն

ընելու կամք ունենալն է , թէպէտև դայն
կատարելու կարողութիւն ալ չ'ունենայ . մինչ-
դեռ թրթուրները բնաւ չար կամք մը չ'ու-
նին : Անոնք ալ մեղի պէս կ'ուտեն , որով-
հետև ապրելու համար ստեղծուած են : Եւ
ճիշդ մեղի պէս իրենց յարմարեկածը կ'ընա-
րեն : Միայն թէ որովհետև անոնց անունը
մեղի փռաս կ'ընէ , զբիւլով զմեզ պտուղներէ
որոց բուսնելուն արգելք կ'ըլլան , դանոնք
կ'սպաննիմք , վասն զի զօրաւորագոյնն եմք . . :
Այլ տեսնե՞ս , աղջիկս , որ եթէ այս գործոյն
մէջ չարեր կան , փոքրիկ թրթուրները չ'են
անոնք :

— Ուրեմն մեք ենք այդ չարերը , հար-
ցուց Սանդուխտ :

— Ուրիշ շատ այսպիսի չարութիւններ ալ
կ'ընեմք , սիրունիկս , կրկնեց ծեր պարտիզպա-
նէն , և դանոնք ընելովնիս ինքզինքնիս չար
չեմք համարիր . մեք ալ թրթուրներուն նը-
ման , մեր օրական պիտոյէք ճարելու հարկին
տակ կը դանուիմք , և անոնց պէս մեր այդ-
պէտքերը կը հոգամք , Աստուծոյ մեզ պար-
գեւած ճարտարութեամբ :

— Արդեօք բարի Աստուածը , թրթուրնե-
րուն ալ ճարտարութիւն մը տուած է , հար-

ցուց Սանդուխտ :

— Այո՛, սիրունիկս , նա ամէն կարգի էակաց ալ , խիստ մեծերէն սկսեալ , մինչեւ անշնորհաբերութեւ ըլլալու չափ փոքր եղողներուն սորվեցուցած է այն ամէնը , զորս պէտք է որ դիմանան , ընտթենէն իրենց վրայ դրուած պաշտօնը անթերի կատարելու համար : Առանց այս բանին ի՞նչ պիտի կրնային ընել , և մեք անգամ ի՞նչ պիտի կրնայինք հնարել :

— Ուրեմն ի՞նչ կ'ընեն թրթուրները ,

— Ինչ ընելին չ'եմ գիտեր :

— Ո՛չ :

— Նախ և առաջ կ'աշխատին :

— Իրենց տղայոց համար :

— Ո՛չ , թրթուրները տղայ չ'ունին :

— Ուրեմն ինչո՞ւ կ'աշխատին :

— Իրենց երկրորդ կեանքին համար : »

Այս խօսքին վրայ փոքրիկ աղջիկն իւր խաշոր աչքերը պարտիպանին դարձուց : Ուրիշ կեանքի մը վրայ խօսիլը լսած էր , բայց այդ երկրորդ կեանքի խօսքը , մեր անմահ հոգւոյն կը վերաբերէր . և ասիկայ ալ թըրթուրներէն խիստ հեռու էր :

« Կը տեսնե՞ս , սիրունիկս , թէ և ես պարտիպան մ'եմ , և ինձի պատճառած վնաս

ստիճին զիս շատ անգամ կը բարկացնեն , այսու ամենայնիւ անոնց այսչափ արհամարուած կեանքը խիստ սրտաշարժ է : Երեւակայէ թէ այս խեղճ կենդանիներն այս աշխարհի բոլոր հաճոյքներէն զրկուած են : Ինչպէս որ քեզի ըսի , ոչ տուն ունին , ոչ ընտանիք , և ոչ իսկ իրիկունը պատսպարուելու համար փոքրիկ բոյն մը : Պարնան միջոցին դրեթէ տակաւին մերկ եղող ճիւղերուն վրայ հակիթէն կ'ենեն , և դանդաղ քայլերով անոնց վրայ կը սողան թեթեւ անունդ մը գտնելու համար : Տխուր կերպով իրենց կարճ աւ ծուռ թաթերով իրենց ծնանիլը տեսնող ճիւղին վրայ փակած , ոչ ծաղկանց գեղեցիկութիւնը կը ճանչնան , ոչ օդոյն քաղցրութիւնը , և ոչ հոս հոն վաղելու հաճոյքը կը վայելեն : Գրեթէ բոլոր մարդոց կ'ազդեն այն զգուսները , զոր դու հիմա ցուցուցիր : Այսու ամենայնիւ բոլոր այս բաներէն մէկն ալ դանոնք չը կասեցներ , իրենց աշխատութենէն ետ չը դարձուներ : Իրենց բոլոր կեանքն առանց կանգ առնելու աշխատելով կ'անցունեն , որպէս թէ գիտցած ըլլային այս փոքրիկ կենդանիներն , թէ իրենց կենաց սոյն օրերը շուտով պիտի անցնին : Միշտ կը

տեսնուելի որ ասանք տերեւներ և կոկոններ կ'ուտեն , բայց այս ուտելիին իրենց աշխատութեան տարերքները ժողկելու համար է , ինչպէս որ մայր Եղիաբէթին մանուկիք քթանի ծրարները իւր աղիկատին (էօրէքէ) բոլորաիքը դիզելը կը տեսնես : Ապա երբ թրթուրները բաւական պաշար պատրաստած են , ուտելը կը թողուն , և մանեղ կը սկսին :

— Բու կնոջդ պէս կարծերով մանած մանկու կը սկսին :

— Ո՛հ , ոչ , փոքրիկ խենդուկս , պատասխանեց Արապետ պապը , իրենց համար փոքրիկ տուն մը կը մանեն : Նախ և առաջ խմաստութեամբ՝ հանդարտ տեղ մը կ'ընտրեն . այնպիսի տեղ մը , յորում ոչ իրենց աշխատութեան միջոցին շփոթութեան մը հանդիպին , և ոչ ալ ետքը դուրս մնան : Ճառի մը ճիւղին տակ , կամ պատի մը ճեղքուածքին մէջ կը կախուին . ետքը իրենց թեղերուն մէջ կը փաթթուին , և անոնցմով ինքզինքնին ամէն կողմէ դողցուած կծիկ մը կ'ընեն , այնպէս որ այլ եւս դայն շինող դործաւորը չը տեսնուիր : Եւ ահա այն ատեն է որ ուրիշ կերպարանքի մը կը փոխուին . ալ թրթուր մը չէ այն , հապա հարսնէ մը (chrgsalide) ինչ-

պէս որ կը կոչեն : Բան մը որ ոչ ոտք ունի , ոչ գլուխ և ոչ ուն է ուրիշ անդամ մը . և սակայն երբ մարդ անոր կը դպչի՝ կը շարժի : Մարդ երբէք անոր համար կենդանի մ'է պիտի չըսէր , հապա պիտի կարծէր թէ հատիկ մ'է , պտուղ մ'է չը դիտեմ ինչ բանի : Վերջապէս բոլորովին սգեղ բան մ'է այն :

— Եւ իրենց այնչափ լաւ կերպով աշխատելուն վարձքն ա՛յս պիտի ըլլար , հարցուց փոքրիկ աղջիկը :

— Ո՛հ , բայց այս վիճակը վաղանցիկ վիճակ մ'է , ասիկայ կերպով մը իրենց երկրորդ կենաց նախապատրաստութիւնն է : Երբ ցուրտը , ձիւնն և ամառու եղանակները կ'անցնին , երբ արեւը նորէն կ'արգասաւորէ երկրի վերայ գտնուող բոլոր կենսաւորներն , այն ատեն հարսնեակները կը բացուին , և հին թրթուրները , չողջողուն թիթեռնիկներու ձեւով պայծառ օդոյն մէջ իրենց թռիչքը կ'առնուն :

« Ահա այն ատենն է որ իրենց քաջաւորութեան , իրենց համբերութեան , իրենց հնազանդութեան վարձքը կ'առնուն : Երբեմն խեղճ թրթուրը տերեւներուն տակ կը սողար , իսկ այսօր ծաղիկներուն վրայ կը թըռ-

չըտի. հոն անոնց անոյշ բոյրերովը կը անանի. հոն անոնց բաժակին մէջէն առաւօտեան ցօշոյ կաթիլները կը խմէ : Թիթեռնիկի փոխառած թրթուրին համար, այլ եւս ոչ տխուր աշխատութիւն կայ, ոչ միայնութիւն և ոչ ընկերութեան մեկուսացում: Մաղկաղուարճ պարտէզներու, ծաղկաղգեաց արօտներու վըրայ կը բարձրանայ : Օդոյն մէջ իրեն նման ուրախ և թեթեւաշարժ ընկերաց խումբի մը հետ կը խաղայ. ամէն աչք իրրեւ դաշնան ամենադեղեցիկ արարածոց միոյն, անոր կը հետեւի : Ամէն մարդ կը սքանչանայ իւր վըրայ. զինքն առաջ անարգողներն հիմայ իրեն կը նախանձին : Եւ որպէս թէ իր առջի կըրած զրկումներուն վնասը տուժելու համար բոլոր հաճոյքները խօսք մէկ ըրած ըլլային, իւր նոր կերպարանքին մէջ ընտանիք մը և փոքրիկ զաւակներ ունի :

— Ուրեմն փոքրիկ թիթեռնիկները մեծ թիթեռնիկներուն տղաքներն են, հարցուց Սանդուխտ :

— Ոչ, սիրունիկս, պատասխանեց Կարապետ պապը. մեծերը, պղտիկները, ճերմակները, դեղինները, գիշերուան թիթեռնիկները, ասոնց ամէն մէկը, զատ զատ տե-

սակներ են, որք աւելի կամ պակաս կ'ազդին, և հաւկիթներէն ելնելու համար աւելի կամ պակաս ժամանակ կ'անցընեն : Թիթեռնիկներուն տղաքները, փոքրիկ հաւկիթներ են, զորս իրենց մայրերը մեծ խնամով ծառերու կեղեւներուն վրայ կը փակցընեն : Եւ երբ ժամանակը գայ, անոնք փոքրիկ թըրթուրներու ձեւով հաւկիթներէն կ'ելնեն : Այս փոքրիկ թրթուրներն ալ ճիշդ իրենց ծնողաց անցած փորձերէն կ'անցնին : Եւ եթէ իրենք ալ իրենց դորձերը դորձած և աւարտած են, մի և նոյն կերպարանափոխութիւնն և մի և նոյն վարձքը կը ստանան :

— Խրաւունք ունիս թրթուրները սիրելովըդ, ըսաւ տղան. զի ահա կը տեսնեմ որ ասոնք քաջասիրտ անասնիկներ են. հիմայ տուր առիկայ որ լաւ մը զննեմ : »

Ձայս ըսելով փոքրիկ աղջիկը դեղձն և թրթուրը պարտիզպանին ձեռքէն առաւ, և լուրթեամբ դիտել սկսաւ :

« Ջարմանալի բան մ'է այս, ըսաւ վայրկեան մ'ետք. թրթուրին նկատմամբ հիմայ քու ինձի պատմած պատմութիւնդ խիստ կը նմանի բուն իսկ մեր պատմութեան, զոր մաս միկս ինձի պատմած է : Խիստ աղէկ գիշտեմ

Թէ մենք բանաւոր անձեր եմք և թրթուրնե-
րն անբան կենդանիներ : Պիտեմ թէ անոնք
մեզի պէս հոգի մը չ'ունին , թէ հանդերձեալ
աշխարհի մը մէջ մեր կեանքն անվախճան
պիտի լինի , մինչդեռ թիթեռնիկներն երկրի
վրայ կը մեռնին : Բայց անոնց և մեր մէջ ե-
ղած նմանութեան կէտը սա է որ , մեր բա-
ժինն ալ , ինչպէս ինչպէս կ'ըսէ մայրիկը , տոն
աշխարհիս մէջ աշխատիլը , մեռնիլն և նու-
րէն յարութիւն առնելն է :

— Այո՛ , այնպէս է , զաւակս , պատասխա-
նեց պարտիզպանը , նորէն յարութիւն առ-
նելը : Եւ եթէ մեզ սահմանուած աշխատու-
թեան պարտքը կատարեմք . . . յաւիտենա-
կա՛ն վարձքը . . . :

Ա. Ռ. Ա. Կ Ա.

ԽԵԶԱՓԱՌ ԵՒ ԻՐ ԶԱԳՆ

Պիտանք ինչո՞ւ չ'են ազդեր
Շատ անգամ խրատք ի սիրտ մեր .
Վասն զի շատ խրատատուք ,
Թէ և առատ են խրատուք
Գործովքն իրենց են իրենց ներհակ ,
Զայս պիտի ցուցնէ սոյն առակ :

« Միթէ այդպէ՞ս պէտք է քալել իմ ձաղուկ .
Այլ կենդանիք պիտ չը աա՞ն քեզ պատկառուկ
Իրենց ուղիղ և վայելուչ ընթացքով ,
Իրենց պատշաճ և ընտանի քալուածքով :
Այդ քո խոտոր ընթացք , անոյշ իմ զաւակ ,
Բոլոր կենդանեաց մէջ մեզ ծաղր ու ծանակ
Պիտի ընէ , պիտ բերէ մեզ մեծ ամօթ ,
Պիտի տխրի մեր բարեկամն ու ծանօթ .
Ինչո՞ւ ձաղուկ , աստուծմէ լոյս աչք առիլ ,
Որպէս զի այլ արարածոց ուշադիր

Ըլլաս ու անոնց նմանիս
Խուզիղ զնացից հոգ տանիս :
Գիտցի՛ր որդեակ զի քայլել
Յառաջելոյ համար է .
Ետ ետ քայլել չէ վայել
Մեզ նախատինք կը բերէ .
Կենսաւորաց գլուխն ոտից
Եղած է միշտ առաջնորդ .
Եւ բնութեան այս ընթացից
Դու լոկ չեղար հետեւորդ :

Ապա իմ որդի ,
Եթէ յաշխարհի
Կ'ուզես ունենալ
Անուն փառացի ,
Ուղղէ նախ քո քայլ

Ապա և գործքդ ալ
Ուղղէ ըստ օրինաց
Բնութեան կենդանեաց : »

Այսպէս կ'ըսէր մեր խեչափառն օր մ'իր փոքրիկ
մէկ ձագուն,
Եւ իւր ձագունն արդարապէս կը բորբոքէր
բարկութիւն :

Ուստի կրակ կտրած մէկէն

Արդարացի իր զայրոյթէն ,

«Մայրիկ , ըստ , ի՞նչու այդչափ տառապարտ,
Կը նախատես զիս որ բնաւ չեմ՝ յանցապարտ.

Ինչ որ տեսած եմ ի քեզ

Ձէ՞ որ նոյնը կ'ընեմ և ես.

Ձէ՞ որ դու ալ աչք ունիս ,

Ինչո՞ւ արդեօք քեզ թողուս և դատես զիս .

Գիտեմ մայրիկ որ իմ քալուածքս ուղիղ չէ

Այլ դու նախ քան զիս խրատել քեզ ինքդ
ուղղէ ,

Որով ապա քո խըրատ

Ինձ պիտ աղղէ խիստ ու շատ » :

Այսպէս ահա ազնիւ ծընողք ձեր զաւակաց
մոլորութեան

Դուք իսկ ձեզէն կ'ըլլաք պատճառ չար պըտ-
ղովք ձեր անկրթութեան

Ձի ձեր գործ
Իբրեւ փորձ
Առաջնորդ,
Ռահահորդ-
Ի բարին
Կամ յոռին
Կը լինին
Ձեր զաւկին :

ԱՌԱԿ Բ.

ՃՊՈՒՌՆ ԵՒ ՄՐՋԻՒՆ

Ճպուռն երգելով մաշած լինելով բոլոր ամառ
նը,

Ձինք խիստ չքաւոր դտաւ երբ եկան բուքե-
րըն ու սառնը .

Չունէր և ոչ փշուրիկ մի

Ճճեկի մը և կամ ճանճի :

Ուստի դրացի մըջման գիմեց

«Խիստ սովեալ եմ» աղաղակեց .

«Քանի մը հատիկ փոխ տուր ինձ , կ'ըսէր ,
ապրելոյ համար ,

Մինչ ցընոր գարուն պիտի վըճարեմ զայն ամ-
բողջաբար :

Շահ մայր անթերի

Ընդունիս պիտի

Նախ քան զամիս օգոստոսի ,
Կ'երդնում հողի , հաւտա ինձի :

— Փոխատու չէ երբէք մըջիւն

Այս ալ իւր դոյզն է պակսութիւն .

Տաք ատեններն ինչ կ'ընէիք .»

Ըսաւ մըջիւնն այս փոխառուին :

« Գիշեր ցերեկ , ո՛հ չը ցաւիք

Երգ կ'երգէի անցորդներին ,

— Կ'երգէիք հա՞ , ո՛հ խիստ աղէկ

Գայէք հիմա ալ պարեցէք :»

(Լա Ֆոնթէն)

(Թարգ.) Թ. ԿէօիիՐԵԱՆ

ԱՌԱՅՆԵՐ

Կրակը ոսկւոյն փորձաքարն է , ոսկին կնոջ ,
և կինը առն : (Ֆրանքլին)

Ձուկն և հիւրը երեք օր վերջ գէշ կը հօտին :
(Նոյն)

Առաքինի մարդը նման է այն պտղատու
ծառին , զոր կը քարկոծեն , նոյն խոկ նորա
պտուղը վայելելու համար :

ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Թէ նոր բաները թէ հին ,

Երկնաւոր թէ երկրային ,

Մարմնաւոր թէ անմարմին ,

Իմաստ առանց ինձ չունին .

Անուշն ինձմով է անուշ .

Ինձմով կ'ապրին նուռն ու նուշ .

Կանաչ դեղին զիս գիտեն ,

Այլ գոյնք ինձ բնու ծանօթ չեն :

Չեմ քաղաքի կամ գեղի

Կամ ու է մէջ տեղի ,

Այլ ամէն տուն , բուն , կայան ,

Շէն , անապատ , ապարան ,

Նըկուղ , անդունդ , բանտ , դարան ,

Իմ տեղիք են բնակութեան .

Ես ի յերկինս եմ ի վեր ,

Ձիս երկրի վրայ մի վնասեր .

Այլ թէ չ'իջնեա ի խոնարհ ,

Գիտցիր բնաւ զիս չեա գտնար .

Ոչ չար եմ ես , ոչ բարի .

Ոչ ժամ , ոչ օր , ոչ տարի ,

Ոչ շաբաթ և ոչ ամիս

Երբէք տեսած չունին զիս .
 Այլ ժամանակն անդրաւ ,
 Միջին որդի զիս ծնաւ .
 Աստուծոյ հետ ես չկամ ,
 Ոչ ալ մարդոց քով կը գամ .
 Դեռ չըզիտցամ թէ ինչ եմ .
 Կ'ուզե՞ս որ քիչ մ'ալ ըսեմ .
 Աւուր ժամուց թիւ գիտե՞ս ,
 Այդ թիւ ինձ խիստ մօտիկ է .
 Իսկ թէ զօրքիս թիւն ըսես ,
 Չորս հարիւրէն պակաս չէ .
 Թէ չը գիտցար , ընթերցող ,
 Այդ անունդ ալ գիտելով ,
 Կ'ըսեմ որ դու չես գիտող
 Օժտեալ բնածիր հանճարով : (1)

Թ. Կ.

(1) Սոյն հանելուկն առաջին անգամ լուծողին
 պատկերազարդ. Կազդիերէն գիրք մը պիտի նը-
 ուիրուի :

15-

un f.

24 X5
10-

0004006

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0004006

